

Iz revije Slovenščina v šoli, letnik 29, 2. številka, 2026, str. 28–34

Članek: Načrtovanje pouka književnosti v prvem letniku gimnazijskega programa

Avtor: Drago Meglič

Priloga 1: Struktura obravnavanih tem za pouk književnosti v 1. letniku gimnazijskega programa

Preglednica 1: Tema: Branje literarnih besedil v celoti

Tema: Branje literarnih besedil v celoti
Opis teme: - Aldous Huxley: <i>Krasni novi svet</i> (motivacijsko branje: žanrska književnost, distopija) - William Shakespeare: <i>Hamlet</i> (dolgo branje pri pouku) - Sofoklej: <i>Kralj Ojdip</i> (domače branje) - Giovanni Boccaccio: <i>Dekameron</i>, izbor (domače branje) - Jean Paul Sartre: <i>Zaprta vrata</i> in Dante Alighieri: <i>Božanska komedija</i> (primerjalno branje)
Literarno besedilo v času in prostoru
Cilji Dijak: O: spoznava okoliščine, v katerih so nastala/bila izdana/uprizorjena besedila za domače in dolgo branje. Standardi znanja - Dijak besedila za domače in dolgo branje umesti v čas in prostor nastanka/izida/uprizoritve ter avtorjev opus. Termini: - literarno obdobje, avtorjev opus, žanrska književnost, slovanske književnosti, književne uspešnice, književnost 21. stoletja.
Literarno besedilo kot besedna umetnost
Cilji Dijak: O: samostojno bere literarna besedila, posluša zvočne knjige; bere redno ter se uči učinkovito upravljati, organizirati čas branja in prosti čas; O: izraža razumevanje in doživljanje prebranega, ob tem razvija samozaupanje, samospoštovanje in se uči uravnavati svoja čustva (porajajoča se ob leposlovnem branju, tudi nelagodje v primeru negativnih čustev), s tem razvija pozitivno podobo o sebi kot bralcu; O: zna obnoviti prebrana literarna dela; O: besedila za domače in dolgo branje zna ob uporabi strokovnih pojmov poglobljeno vsebinsko in oblikovno-slogovno razčleniti; O: se zaveda, da je interpretacija odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja; O: ob uporabi strokovnih pojmov zna opisati, pojasniti in utemeljiti umetniškost (literarnost) prebranega besedila; O: primerja prebrano književno besedilo z vsebinsko in/ali oblikovno primerljivimi besedili. Standardi znanja Dijak: pozna literarna besedila, izbrana za domače, dolgo, primerjalno branje; obnovi literarno delo, ga poglobljeno vsebinsko in oblikovno-slogovno razčleni; pisno ali/in ustno ob uporabi terminov razpravlja o vsebini, zgradbi, slogu in umetniškosti prebranega besedila; pisno in/ali ustno poglobljeno primerja prebrana književna besedila. Termini: - interpretacija literarnega besedila.

Tema: Branje literarnih besedil v celoti**Odzivi na prebrano****Cilji**

Dijak:

- **O:** po drugem ali večkratnem branju besedilo kritično vrednoti in svoje stališče utemeljuje, pri tem razvija strpnost do drugega in drugačnega, odpravlja stereotipe in razvija zmožnost spreminjanja stališč in vrednot;
- **O:** o prebranem besedilu argumentirano razpravlja (npr. v šolski debati), ob tem svoje sporazumevalne zmožnosti razvija skozi nenasilno in asertivno komunikacijo;
- **O:** svoje znanje in stališča o obravnavanem besedilu izraža v šolskem eseu in še eni besedilni vrsti, npr. v referatu in/ali raziskovalni nalogi in/ali oceni in/ali govornem nastopu ipd.;
- **O:** prebrana besedila aktualizira;
- **I:** literarno (po)ustvarja v različnih medijih, tudi digitalnem;
- **I:** spremlja medijske predelave, obravnave ali aktualizacije obravnavanih besedil;
- **I:** spremlja aktualne književne in kulturne dogodke, povezane z besedili iz obravnavane teme, in/ali na njih prisostvuje (taki dogodki so npr. literarni večer, kulturna prireditev v kraju, podelitev literarnih nagrad, intervjuji z ustvarjalci, lokalne učne poti ipd.);
- **I:** temo obravnavanega besedila medpredmetno povezuje (npr. s psihologijo, sociologijo, filozofijo, umetnostno zgodovino, zgodovino, tujimi jeziki, geografijo idr.), s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst.

Standardi znanja

Dijak:

- o prebranem besedilu tvori šolski esej;
- **literarna besedila pisno/ustno aktualizira, se do prebranega opredeli in svojo opredelitev poglobljeno utemelji;**
- govorno interpretira (recitira, deklamira, interpretativno bere) umetnostna besedila;
- *v pisnem izdelku temo medpredmetno poveže glede na izvedene medpredmetne povezave (npr. z zgodovino, umetnostno zgodovino, geografijo);*
- pisno oz. ustno komentira ali oceni gledališko, filmsko, medijsko idr. predelavo obravnavanega dela;
- poleg eseja napiše eno besedilno vrsto (ali več), ki je vsebinsko povezana z obravnavano temo.

Termini:

- šolski esej, razpravljalni esej, razlagalni/interpretativni esej.

Preglednica 2: Tema: Literarni sistem

Tema: Literarni sistem
Opis teme: Tema obsega temeljna vprašanja o književnosti: kaj je, kako se razvršča, kako se bere, kakšno je njeno mesto v družbi. Dijak osveži in nadgradi osnovnošolsko znanje o književnosti: bistvene podatke o literarnozgodovinskih obdobjih iz tega učnega načrta, pomembnih predstavnikov in ključnih literarnih delih, ki so odločilno zaznamovali obdobje, o njenih temeljnih zvrsteh, vrstah in o njenem branju ter pomenu te dejavnosti za osebnostni razvoj in socializacijo. Ob usvajanju literarnoteoretičnih pojmov bere in interpretira izbrana besedila, zlasti iz sodobne slovenske književnosti, prepozna v njih znake literarnosti, jih primerja z neumetnostnimi besedili, preizkuša različne bralne strategije, piše umetnostna in neumetnostna besedila na izbrano temo ter pridobiva izkušnje o ubesedovanju enih in drugih.
Avtorji, literatura, literarni kanon
Cilji Dijak: - O: spozna temeljne pojme literarnega sistema; - O: spozna literarnozgodovinska obdobja in merila za njihovo razvrščanje; - O: spozna temeljne literarne zvrsti in vrste ter merila za njihovo razvrščanje; - O: kritično razmišlja in razpravlja o vlogi književnosti v sodobni družbi; - O: v sodelovanju s sošolci (in/ali učiteljem) raziskuje in spozna umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v kulturnem kontekstu. Standardi znanja Dijak: - definira in razloži pojme književnost/literatura/besedna umetnost; - razumevanje pojma književnost/literatura/besedna umetnost dokaže s prepoznavanjem/samostojnim navajanjem primerov umetnostnih in neumetnostnih besedil; - prepozna, poimenuje, razloži, definira sestavine literarnosti, tudi ob primerjanju literarnega besedila z neliterarnim; - razloži značilnosti literarnega branja in njegov pomen; - našteje, opiše in razloži literarne zvrsti in vrste; - zna razložiti značilnosti literarnega branja in njegov pomen ter vlogo bralnih strategij; - razloži in presodi pomen književnosti v sodobni družbi, kar izrazi v argumentiranem razpravljanju s sošolci ali v krajšem pisnem besedilu. Termini: - književnost/literatura/besedna umetnost, literarnost, literarno branje, bralna kultura, književna kultura, književnost in družba, literarno besedilo, neliterarno besedilo, bralne strategije, literarne nagrade, založba, literarna revija, literarna kritika, literarni prevod, knjižnica, knjigarna, literarna znanost, književne zvrsti in vrste, literarnozgodovinska obdobja in predstavniki.
Branje in interpretacija literarnega besedila
Cilji Dijak: - O: spozna temeljne pojme literarne teorije; - O: prepozna, poimenuje in razume sestavine literarnosti v literarnih besedilih in se do njih opredeljuje; - O: uporablja različne bralne strategije in razmišlja o svojem načinu branja literature; - O: razume, da je interpretacija literarnega besedila odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja; - O: interpretira literarno besedilo z uporabo usvojenih literarnoteoretičnih pojmov. Standardi znanja Dijak: - ob literarnih besedilih prepozna, poimenuje, definira in razloži temeljne pojme literarne teorije; v literarnem besedilu prepozna sestavine literarnosti ter jih opiše in pojasni; - z usvojenimi literarnoteoretičnimi pojmi ustno ali pisno interpretira domače branje ali neznano oz. še neobravnano literarno delo. Termini: - literarno besedilo, sestavine literarnosti, literarno branje, literarna interpretacija, motiv, tema, jezik, slog, ideja in sporočilo, oblika literarnega dela, pesniška sredstva/retorične figure, poosebitev/personifikacija, prispodoba/metafora, primera/komparacija, verz, stik/rima, pripev/refren, vzklik/eksklamacija, avtor, tipi pripovedovalca, anafora, epifora, anadiploza, epanalepsis, podvojitve/geminacija, zgodba, lirski subjekt.

Tema: Literarni sistem**Odzivi****Cilji**

Dijak:

- **O:** oblikuje in izrazi mnenje o izbranem besedilu in ga utemeljuje z literarnovednimi pojmi in/ali napiše krajšo kritiko izbranega besedila ali njegove medijske predelave;
- **I:** raziskuje medijske predelave besedil (*lahko tudi tistih besedil, o katerih je pisal kritiko*) in jih primerja z literarno predlogo;
- **O:** prepozna umetniškost literarnih besedil z lastno (po)ustvarjalno izkušnjo;
- **O:** razmišlja in/ali razpravlja s sošolci o položaju branja in književnosti v svojem okolju, ob čemer svoje sporazumevalne zmožnosti razvija skozi nenasilno komunikacijo;
- **I:** *temo medpredmetno povezuje (npr. s psihologijo, sociologijo, filozofijo, umetnostno zgodovino, glasbo, zgodovino, tujimi jeziki idr.), je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.*

Standardi znanja

Dijak:

- **pisno ali ustno izrazi mnenje o izbranem/-ih literarnem/-ih besedilu/-ih;**
- napiše kritiko/oceno izbranega literarnega besedila ali njegove medijske predelave;
- primerja medijsko predelavo z literarno predlogo;
- **opiše in pojasni položaj branja in književnosti v svojem okolju** in se do tega kritično opredeli.

Termini:

- kritika, (po)ustvarjanje literarnega dela.

Preglednica 3: Tema: Stare neevropske književnosti in antika**Tema: Stare neevropske književnosti in antika**

Opis teme:

- Katul: *Blagoslov ljubezni*
- Homer: *Iliada*
- Sofoklej: *Antigona*

Stare neevropske književnosti in antika v času in prostoru**Cilji**

Dijak:

- **O:** spoznava bistvene značilnosti starih neevropskih književnosti in antične književnosti;
- **O:** spoznava temeljne družbeno-kulturne in duhovnozgodovinske značilnosti obdobja;
- **O:** primerja stare neevropske književnosti z grško-rimsko antiko oziroma s primerljivimi besedili;
- **O:** razume in vrednoti pomen antike za slovensko književnost in prevodne književnosti;
- **O:** temo medpredmetno povezuje, s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst;
- **I:** v pisnih in elektronskih virih raziskuje zgodovinske, družbene in kulturne okoliščine obravnavane literature, pri tem izboljšuje osebne strategije iskanja podatkov, analizira, primerja in kritično vrednoti.

Standardi znanja

Dijak:

- **poimenuje egipčansko, babilonsko, staroindijsko, klasično arabsko, starojudovsko, starogrško in starorimsko književnost ter jih časovno in prostorsko natančno umešča;**
- navede poglobitve predstavnikov obdobja in njihova reprezentativna dela;
- **opiše družbeno- in duhovnozgodovinske značilnosti obdobja;**
- v eni ali več prvinah primerja značilnosti obdobja starih neevropskih književnosti z antično književnostjo;
- pojasni vpliv družbenih okoliščin na vsebino obravnavanih književnih besedil starih neevropskih književnosti in antične književnosti;
- na podlagi svojih izkušenj in znanja ovrednoti pomen starih neevropskih književnosti in antične književnosti;
- v pisnem izdelku ali na drug, z učiteljem dogovorjen način temo medpredmetno poveže, tako da dokaže medpredmetni prenos znanja (upoštevajoč izvedene medpredmetne povezave).

Termini:

- starojudovska književnost, egipčanska književnost, babilonska književnost, staroindijska književnost, klasična arabska književnost, mitologija, antika.

Stare neevropske književnosti in antika kot besedna umetnost**Cilji**

Dijak:

- **O:** bere izbrana besedila ter izraža razumevanje in doživljanje prebranega;
- **O:** ob obravnavanih besedilih spoznava nove literarnoteoretične pojme;
- **O:** predpisana besedila interpretira ob uporabi literarnoteoretičnih in literarnozgodovinskih pojmov;
- **O:** razume, da je interpretacija obravnavanih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;
- **O:** primerja obravnavana književna besedila;
- **O:** se o prebranem pogovarja in svoje mnenje utemeljuje, ob tem razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja zanimanja in skrbi za druge;
- **O:** v obravnavanih besedilih prepozna in opredeli prvine obdobja starih neevropskih književnosti in antične književnosti.

Standardi znanja

Dijak:

- prebere predpisana besedila;
- razloži razumevanje in opiše svoje doživljanje prebranega;
- **pozna literarnoteoretične pojme** in zna razložiti njihovo vlogo v besedilu;
- ob uporabi strokovnih pojmov **analizira vsebino in zgradbo obravnavanih besedil;**
- **primerja dve besedili** ali več besedil;
- izrazi in utemelji svoje mnenje o prebranem;
- v obravnavanih besedilih prepozna in opredeli prvine obdobja starih neevropskih besedil in besedil iz antične književnosti.

Termini:

- himna, ljubezenska lirika, psalm, paralelizem členov, satira, ljubezensko-pustolovski roman, junaško-mitološki ep, mit, homerska primera, heksameter, grško gledališče, dramski trikotnik, dramski konflikt, dramska napetost, tragedija, tragično, zbor, katarza.

Tema: Stare neevropske književnosti in antika**Odzivi na branje starih neevropskih književnosti in antične književnosti****Cilji**

Dijak:

- **O:** o obravnavanem besedilu argumentirano razpravlja, ob tem svoje sporazumevalne zmožnosti razvija skozi nenasilno in asertivno komunikacijo, krepi zmožnost razumevanja in prevzemanja perspektive drugega ter uravnava lastno vedenje, upoštevajoč več perspektiv hkrati;
- **I:** v različnih medijih, tudi digitalnih, literarno (po)ustvarja na podlagi obravnavanih besedil ter besedil za domače in drugo branje, s tem utrjuje svojo radovednost, raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih;
- **O:** prebrana besedila aktualizira;
- **I:** spremlja medijske idr. predelave obravnavanega dela;
- **I:** govorno nastopa na podlagi prebranih besedil, ob tem razvija samozaupanje in samospoštovanje.

Standardi znanja

Dijak:

- **v pisnem izdelku** (npr. šolskem eseu) ali ustno **literarna besedila aktualizira**;
- govorno interpretira (recitira/deklamira) umetnostna besedila;
- pisno oz. ustno komentira ali oceni gledališko, filmsko, medijsko idr. predelavo obravnavanega dela.

Termini:

- obnova, povzetek, (po)ustvarjalna besedila, medijske predelave, interpretativno branje, govorna interpretacija, (po) ustvarjanje, vrednotenje, aktualizacija, besedilo z esejskimi prvinami.

Vir: Učni načrt Slovenščina, 2025, str. 76

Preglednica 4: Tema: Od renesanse do baroka**Tema: Od renesanse do baroka**

Opis teme:

- F. Petrarka: *O, blažen bodi čas pomladnih dni (Sonet 61)*
- M. de Cervantes: *Don Kihot*
- W. Shakespeare: *Ukročena trmoglavka*
- P. Trubar: *En regišter ... (Proti zidavi romarskih cerkva)*

Književnost od renesanse do baroka v času in prostoru**Cilji**

Dijak:

- **O:** časovno in prostorsko umešča književnost evropske renesanse, slovenske reformacije, protireformacije in baroka, spozna bistvene značilnosti obdobj in smeri ter njihov vpliv na besedila;
- **O:** primerja razloge za nastanek evropske renesanse, slovenske reformacije, protireformacije in baroka;
- **O:** razume pomen evropske renesančne književnosti za nadaljnji razvoj književnosti pri nas in drugod;
- **O:** pridobljeno znanje uporablja pri vrednotenju in aktualizaciji pomena obravnavanega obdobja;
- **I:** *temo medpredmetno povezuje (npr. z zgodovino, umetnostno zgodovino, geografijo), s čimer razvija zmožnost širjenja spoznanj o književnosti in njihovega uvrščanja v širši kulturni kontekst ter zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega;*
- **O:** v pisnih in elektronskih virih raziskuje biografijo avtorjev in njihov širši opus, družbene in kulturne okoliščine obravnavane literature, pri tem izboljšuje osebne strategije iskanja podatkov, pridobljene podatke, informacije in digitalne vsebine analizira, primerja in kritično vrednoti njihovo verodostojnost in zanesljivost ter ugotovljeno predstavi;
- **I:** *razpravlja o pojavih (duhovni okviri, kulturno in družbeno dogajanje) v obdobju renesanse in jih primerja s položajem na Slovenskem.*

Standardi znanja

Dijak:

- **časovno in prostorsko umesti književnost evropske renesanse ter slovenske reformacije, protireformacije in baroka;**
- **navede poglobitve predstavnikov obdobja in njihova reprezentativna dela;**
- **navede bistvene značilnosti obdobja** in pojasni njihov vpliv na besedila;
- primerja in razloži družbeno-, kulturno-, duhovnozgodovinske razloge za razvoj te književnosti v Evropi in na Slovenskem;
- **na podlagi svojega znanja in izkušenj ovrednoti pomen slovenske reformacije za razvoj slovenske književnosti, jezika, kulture in nacionalnosti;**
- predstavi ugotovljeno (npr. družbene in kulturne okoliščine), in sicer na način, dogovorjen z učiteljem.

Termini:

- humanizem, renesansa, reformacija/protestantizem, protireformacija, barok.

Književnost od renesanse do baroka kot besedna umetnost**Cilji**

Dijak:

- **O:** bere predpisana besedila ter izraža razumevanje in doživljanje prebranega;
- **O:** ob predpisanih besedilih spozna nove literarnoteoretične in literarnozgodovinske pojme in jih uporablja pri interpretaciji besedil;
- **O:** razume, da je interpretacija obravnavanih besedil odvisna od posameznikovih izkušenj, vrednot in znanja;
- **O:** se pogovarja o prebranem, izraža in utemeljuje svoje mnenje, ob tem pa razvija spretnost aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije ter izražanja zanimanja in skrbi za druge;
- **O:** besedila primerja z že obravnavanimi vsebinsko in/ali oblikovno primerljivimi književnimi besedili;
- **O:** v obravnavanih besedilih prepozna in opredeli prvine renesanse ter slovenske reformacije, protireformacije in baroka.

Standardi znanja

Dijak:

- prebere predpisana besedila in izrazi svoje doživljanje in razumevanje prebranega;
- **pozna literarnoteoretične pojme** in pojasni njihovo vlogo v besedilu;
- ob uporabi strokovnih pojmov **analizira vsebino** in zgradbo **obravnavanih besedil**;
- **primerja dve besedili** ali več besedil **v eni** ali več **prvinah**;
- **prepozna** in opredeli **prvine slovenske reformacije, protireformacije in baroka**.

Termini:

- sonet, petrarkizem, novela, roman, parodija (na viteške romane), elizabetinsko gledališče, renesančna tragedija, renesančna komedija, eksempl/zgledna zgodba, pridiga.

Tema: Od renesanse do baroka**Odzivi na književnost od renesanse do baroka****Cilji**

Dijak:

- **O:** o obravnavanem besedilu argumentirano razpravlja, ob tem svoje sporazumevalne zmožnosti razvija skozi nenasilno komunikacijo, hkrati pa se uči spoprijemanja s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost;
- **O:** o obravnavani temi tvori pisno besedilo (npr. šolski esej);
- **O:** v različnih medijih, tudi digitalnem, literarno (po)ustvarja na podlagi obravnavanih besedil ter besedil za domače branje, s čimer razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost;
- **O:** prebrana besedila aktualizira;
- **I:** spremlja medijske idr. predelave obravnavanega dela in jih komentira;
- **O:** govorno nastopa na podlagi prebranih besedil, ob tem razvija tudi samozaupanje in samospoštovanje, se uči premagovati negotovost in izkušnjsko spoznava različne vidike lastnega doživljanja v posebni (stresni učni) situaciji.

Standardi znanja

Dijak:

- ustno izrazi in utemelji svoje mnenje o obravnavani temi;
- tvori pisno besedilo (npr. šolski esej);
- literarno (po)ustvarja na podlagi obravnavanih besedil;
- v pisnem izdelku temo medpredmetno poveže (npr. z zgodovino, umetnostno zgodovino, geografijo, psihologijo, sociologijo, filozofijo idr. oziroma glede na izpeljane medpredmetne povezave);
- pisno oz. ustno komentira ali oceni gledališko, filmsko, medijsko idr. predelavo obravnavanega dela;
- v razrednem dogodku (recital, gledališki dogodek ...) ali na kakšen drug način poustvari izbrana literarna besedila.

Termini:

- interpretativno branje, recitacija, deklamacija, (po)ustvarjanje, vrednotenje, aktualizacija, šolski esej.

Vir: Učni načrt Slovenščina, 2025, str. 93